

IV. Износъ и вносъ на стоки отъ дубровчанитѣ.

Причинитѣ за постепенното и въ значителенъ размѣръ засилване броя на дубровнишкитѣ колонисти въ българскитѣ земи, което проследихме въ сравнително доста голѣми подробности, не би трѣбвало да се търсятъ въ стопанскитѣ изгоди на колониститѣ отъ една обикновена посреднишка търговия, каквато напр. сж вършили евреи, гърци и други заселници въ полуострова. Дубровчанитѣ никога не сж могли да се издържатъ само отъ печалбитѣ на една верижна търговия. Тѣмъ въ подробното издирване и разглеждане истинскитѣ стопански мотиви, които сж ръководили дубровчанитѣ при тѣхното заселване, ще се разбере онази крупна стопанска и културна роля, която тѣ сж играли въ продължение почти на три вѣка изъ българскитѣ земи. Да преминаватъ хиляди километра пѣтъ презъ непристъпни планини и опасни стрѣмнини, да пресичатъ десетки пълноводни реки и гори, въ които постоянно върлували разбойници, очевидно е, че съ това дубровчанитѣ сж вършили подвигъ, какъвто никой народъ въ мрачната епоха на турското робство, не е могълъ да регистрира. Стопанскитѣ изгоди, които тѣ сж извлечали отъ търговията, едва ли сж могли да се компенсиратъ съ онѣзи лишения и незгоди, а често и мжчения и унижения отъ всѣкакъвъ родъ, които дубровчанитѣ сж търпѣли отъ разнитѣ турски власти, — като се почне отъ обикновения чаушъ и се стигне до самия беглеръ бегъ, та дори до великия везиръ. Дубровчанитѣ сж могли да се наложатъ на суровия режимъ на турцитѣ само съ своята религиозна преданостъ и голѣма упоритостъ на суровъ планински народъ. Потомци на бѣдни заселници отъ пуститѣ и безплодни далматински алпи, дубровчанитѣ сж успѣли да създадатъ не само оживенъ търговски центъръ на адриатическото крайбрѣжие, но и съ своята предприемчивостъ и голѣмъ тактъ тѣ сж могли да свържатъ два различни по своята стопанска сжщностъ полуострови — Апенинския и Балканския — и то въ едно време, когато турцитѣ сж се стремили да изолиратъ напълно завладенитѣ отъ тѣхъ земи. Голѣмата заслуга на предприемчивия духъ на дубровнишкитѣ колонисти се състояли въ това, че въ една епоха на пълна стопанска и политическа изолация на земитѣ на Балканския полуостровъ тѣ сж успѣли да пробиятъ пѣтъ и излазъ на националното производство на българитѣ и по такъвъ начинъ да оплодятъ работоспособността на българския народъ, като осигурятъ постоянни пазари на неговото производство. Въ това отношение дубровчанитѣ сж имали голѣма заслуга за българското народно стопанство, понеже сж поощрявали производителнитѣ сили на населението, като осигурявали постоянни пазари за произвежданитѣ отъ него стоки. Тѣмъ въ областта на износа на стоки отъ българскитѣ земи се е проявила въ най-широки размѣри културно-стопанската роля на дубровнишкитѣ колонисти. Тѣ сж успѣли да типизиратъ националното производство на българитѣ въ